

ST. AUGUSTİNE

(354-430)

Roma İmparatorluğu'nun gerileme döneminde yaşamış olan Augustine, çağının en büyük tanrıbilimcisiydi. Eserleri ortaçağlardaki Hristiyan doktrinlerini ve duruşları derinden etkilemiştir, hatta etkisini günümüzde de sürdürmektedir.

Augustine, 354'te büyük sahil kasabası Hippo'nun (günümüzde Annaba) yaklaşık 72 km güneyindeki Tagaste kasabasında (günümüzde Cezayir'in Souk-Ahras kenti) doğdu. Babası putperest, annesi ise inançlı bir Hristiyandı. Çocukluğunda vaftiz edilmemişti.

Ergenlik çağındayken bile zekası dikkat çekiciydi, on altı yaşına geldiğinde Kartaca'ya tahsile gönderildi. Burada bir metres tuttu ve gayri meşru bir çocuğu oldu. On dokuz yaşındayken felsefe öğrenimi görmeye karar verdi. Kısa bir zaman sonra, Peygamber Mani tarafından 240 yıllarında kurulmuş bir din olan Manihaizmi kabul etti. Genç Augustine, Hristiyanlığı ilkel buluyor; Manihaizm, ise mantığına daha çok hitap ediyordu. Ancak, dokuz yıl içinde Manihaizm hayallerinden yavaş yavaş uyandı. Augustine, yirmi dokuz yaşına geldiğinde Roma'ya taşındı. Kısa bir süre sonra da kuzey İtalya'ya, Milano'ya giderek burada retorik* öğretmeni oldu. Bu sırada Platon felsefesinin üçüncü yüzyılda Plotinus tarafından geliştirilmiş bir şekli olan Neoplatonizm ile tanıştı.

O sıralar Milano piskoposu St. Ambrose'du. Augustine, piskoposun bazı vaazlarını dinledi ve bu vaazlar O'na Hristiyanlığın yeni ve gelişkin yanını gösterdi. Augustine otuz iki yaşında Hristiyanlığı kabul etti ve bir zamanlar bu dinin temel ilkelerini kuşkuyla karşılamışken, en coşkulu yandaşlarından biri oldu. Augustine, 387'de Ambrose tarafından vaftiz edildi ve bundan kısa bir süre sonra da Tagaste'a, evine döndü.

391'de Hippo piskoposunun yardımcısı oldu. Beş yıl sonra piskopos öldü ve kırk iki yaşındaki Augustine Hippo'nun yeni piskoposu oldu. Ömrünün geri kalan kısmında bu makamda kaldı.

Hippo önemli bir kent olmamakla birlikte, Augustine'in zekası o kadar fark edilir bir şeydi ki kısa bir zaman sonra kilisenin saygı duyulan liderlerinden biri oldu. Zayıf bir bünyesi vardı ama, stenografların yardımıyla çok sayıda dini eser verebildi. Vaazlarının yaklaşık 500 tanesi, mektuplarının ise 200'ü günümüze kadar gelebilmişlerdir. Kitaplarının en tanınmış ve etkili olmuş ikisi "Tanrının Şehri" ve "İtiraf" dır. Bunlardan ikincisi bilinen en ünlü otobiyografilerden biridir ve Augustine kırklı yaşlarındayken yazılmıştır.

Augustine'in mektup ve vaazlarından bir çoğu Manihaistlerin, Donatistlerin (ayrılıkçı bir Hristiyan mezhebi) ve Pelagistlerin (o günlerin bir diğer ayrılıkçı Hristiyan grubu) inançlarının yanlışlığını kanıtlamaya ayrılmıştır. Pelagistlerle anlaşmazlığı Augustine'in dini doktrinlerinin önemli kısmını oluşturur. Pelagius, 400 yıllarında Roma'ya gelen ve burada birtakım ilginç teolojik doktrinleri tefsir eden bir İngiliz keşişti. Pelagius, insanların günahsız doğduklarını ve iyiyi ya da kötüyü seçmekte özgür olduklarını iddia ediyordu. Kişi kurtuluşa, dürüst bir yaşam sürerek ve iyi işler yaparak ulaşabilirdi.

Augustine'in eserlerinin de etkisiyle, Pelagius'un görüşleri ayrılıkçı olarak nitelendirildi ve (zaten Roma'dan sürülmüş olan) Pelagius da aforoz edildi. Augustine'e göre, tüm insânlar Adem'in günahıyla lekelenmişlerdi. İnsanoğlunun kurtuluşa kendi çabaları ve yaptığı iyi işlerle ulaşması mümkün değildi; kurtuluş için Tanrı'nın inayeti gerekiyordu. Benzer fikirler daha önce de öne sürülmüştü; ancak Augustine daha önce söylenenleri yüksek sesle tekrarladı ve eserleri Kilise'nin bu konular üzerindeki tutumunu somutlaştırdı, ondan sonra da bu tutum değişmez bir hal aldı.

Augustine, kimin kurtuluşa ulaşıp kimin ulaşmayacağını Tanrı tarafından bilindiğini ve bu nedenle bazılarımızın kaderinde kurtuluşa ulaşmanın yazılı olduğunu savunuyordu. "Kader" kavramı, ileride Aquinalı Aziz Thomas ve John Calvin gibi tanrıbilimcileri fazlasıyla etkileyecekti.

Şt. Augustine'in cinselliğe karşı tutumu, kadercilik doktrininden belki de daha önemliydi. Hristiyanlığı kabul ettiğinde cinsellikten vazgeçmesi gerektiğine karar vermişti. (Bir keresinde "Hiçbir şeyden cinsel ilişkiden olduğu kadar kaçınılması gerekmez," demişti.) Ancak, bu vazgeçiş St. Augustine için zorlu bir süreç oldu; hem kişisel mücadelesini hem de konu hakkındaki görüşlerini -bir yere kadar-"İtiraflar"da açıkladı. Belirttiği görüşler, Augustine'in büyük ününden dolayı, Ortaçağda cinselliğe karşı benimsenen tutum üzerinde kuvvetli bir etki yaptı. Augustine'in yapıtları aynı zamanda, ilk günah kavramı ve cinsel isteği de birbiriyle ilişkilendiriyordu.

Augustine'in sağlığında Roma İmparatorluğu hızlı bir gerileme sürecindeydi. Hatta 410 yılında Roma şehri, Alaric komutasındaki Vizigotlar tarafından yağmalanmıştı. Putperestlikte ısrar eden Romalılar, doğal olarak, tanrılarını terk ederek Hristiyanlığı kabul ettikleri için bu şekilde cezalandırıldıklarını iddia ettiler. St. Augustine'in ünlü kitabı "Tanrı'nın Şehri" bir anlamda Hristiyanlığın bu suçlamaya karşı savunulmasıdır. Ancak, kitap aynı zamanda Avrupa'da sonraki dönemlerde gözlenen gelişmeleri oldukça etkilemiş tüm bir tarih felsefesini de kapsamaktadır. Augustine, Roma İmparatorluğunun aslında hiç önemli olmadığını söylüyordu. Roma şehri de hiç önemli değildi, dünya üzerindeki hiçbir kentin de hiçbir önemi

yoktu, önemli olan "ruhsal şehrin", yani insan ruhunun gelişmesiydi. Bu gelişme için araç, tabii ki kiliseydi. ("Kilise dışında bir yerde kurtuluş yoktur.") Buradan yapılacak çıkarsama da - putperest ya da Hristiyan- imparatorların Papa ve Kilise kadar önemli olmadıklarıydı.

Augustine'in kendisi son adımı atmamış olmakla birlikte; öne sürdüğü bu görüşün itici gücü fani hükümdarların Papa'ya bağlı olmaları gerektiği sonucuna kadar rahatlıkla gidebilmektedir. Ortaçağ Papaları Augustine'in görüşlerini yorumlayarak ulaştıkları bu sonucu memnuniyetle karşıladılar ve böylece Augustine doktrinleri, yüzyıllar boyu Avrupa tarihinin karakteristik özelliği haline gelen Kilise-Devlet çelişkisinin temellerini attı.

Augustine'nin eserleri Antik Yunan felsefesinin bazı yönlerinin Ortaçağ Avrupası'na aktarılmasında bir etkindir. Özellikle Augustine'in olgunluk çağındaki fikirlerini etkilemiş olan Neoplatonizm, O'nun aracılığıyla ortaçağ Hristiyan felsefesine kadar uzanmıştır. Augustine'in Descartes'nı ünlü "Düşünüyorum, o halde varım!" söyleminin ardındaki düşüncüyü başka sözlerle ifade etmiş olması da ilginçtir.

Augustine, Karanlık Çağlardan önceki son büyük Hristiyan tanrıbilimciydi ve eserleri Kilise doktrinlerinin neredeyse Ortaçağ boyunca muhafaza edilen ana hatlarını oluşturdu. Latin Kilise babalarının en sivrilmiş olanıydı ve yapıtları din adamları arasında yaygın olarak okundu. Kurtuluş, cinsellik, ilk günah ve diğer birçok konu hakkındaki görüşleri de etkileyiciydi. Aquinalı Aziz Thomas gibi Katolik tanrıbilimciler ve yanı sıra Luther ve Calvin gibi Protestan liderler kendisinden şiddetle etkilenmişlerdir.

Augustine, Hippo'da M.S. 430 yılında, yetmiş altı yaşındayken öldü. Dağılma sürecindeki Roma İmparatorluğu'nu işgal eden barbar kavimlerden biri olan Vandallar, o günlerde Hippo'yu kuşatma altına almışlardı. Birkaç ay sonra şehri ele geçirerek yakıp yıktılar; ancak Augustine kütüphanesi ve katedrali yıkımdan kendini kurtardı.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 254-257.